

geërgerd aan ensceneringen, wat normaal is. Na verloop van tijd wou ik het graag zelf eens proberen. Een verlangen vermengd met angst dat het snel als authentiek zou gelden; of bij mislukking, de opvatting dat het altijd fout moet gaan. Ik heb dan twee stukken geënceneerd (*Der Auftrag*, *Macbeth*) samen met mijn vrouw en gemerkt dat ik snel over de tekst heenschuif, graag de tekst vergeet om iets anders te vertellen dan wat in het stuk staat. Mijn vrouw wijst me dan steeds weer op wat er in de tekst staat."

Zij is Mülleriaanser dan u?

"Ja, die controle vind ik aangenaam. Voor mij is het hoofdzakelijk een mogelijkheid om vrij met de tekst om te gaan. Daarom zou ik ook nooit beweren dat mijn regie authentiek is. Zo'n modelenscenering bestaat natuurlijk niet. Wanneer een tekst complex en goed is, zijn er misschien tien mogelijke manieren om hem authentiek te regisseren."

Vaak worden uw teksten moeilijk genoemd. Er zijn twee manieren om uw werk te leren kennen: lezend of kijkend.

"Ik denk dat het toch belangrijk is ensceneringen te zien. Het gevoel dat de teksten moeilijk zijn ontstaat, geloof ik, wanneer een enscenering niet het ritme van de tekst vindt. Hetzelfde gebeurt met filmbeelden: wanneer bepaalde bewegingen te snel verlopen komt het onnatuurlijk over; of te traag, dan wordt het komisch. In elk geval is het ritme gestoord waardoor het gekunsteld, gemaniëreed lijkt. En dat is ook het geval met de taal in zulke stukken."

Uw werk laat ook erg verschillende ensceneringen toe.

"Mijn manier van schrijven is zo dat elke zin, elke tekst slechts de top van de ijsberg laat zien. Wat eronder zit wordt voorondersteld. Elke tweede zin is dus een klein stuk op zich. Daarom geloof ik ook niet in opvoeringen die alleen de tekst presenteren. De verborgen ijsberg moet wel degelijk getoond worden."

Ginka Tscholakowa: "Vele mensen hebben echter een ideologisch beeld van tekst en auteur. Het gaat er dus ook niet om de tekst naast zich neer te leggen, wel die te lezen zonder zich te laten beïnvloeden door wat men gehoord heeft over de auteur en zijn verleden."

Rood van steen

Müller: "Een anekdote. Een student uit Tübingen werkte aan een thesis over *Philoktet* en kwam naar mijn woning in Pankow. Hij excuseerde zich en haalde uit zijn sok een papiertje dat hij kleingevouwen had opdat het bij de grens niet zou gevonden worden. Op dat papiertje stonden zo van die

vragen, bijvoorbeeld of het om een Trotsky-stuk ging. Ik begreep niet goed wat hij bedoelde. Hij zei, ja, er staat toch dat het eiland uit rode steen bestond. En het eiland waar Trotsky verbleef, nadat men zijn burgerrechten ontnomen had, was ook rood."

U moet toch wel verrast zijn door de zeer uiteenlopende interpretaties van uw werk. Worden uw stukken in het Westen anders gelezen en gezien dan in het Oosten?

"Er is zeker een verschil. De stukken zijn geschreven in de DDR en de geschiedenis is aan de DDR niet voorbijgegaan. Ze is nog steeds. Ook al is ze opgedrongen door de Sovjets en later door de partij. Bij ons is er een ander gevoel voor historische samenhangen. Bij het Westduitse publiek ontbreken al deze voorwaarden. De meerderheid van de West Duitsers heeft helemaal geen schuldbesef en in de Duitse context geen historisch bewustzijn. Men herleidt er alles tot situaties tussen mensen. Dat kan soms een voordeel zijn, maar er valt altijd een dimensie weg bij de receptie."

Heeft het meer effect als je daar schrijft en publiceert?

"Beslist, want de ervaringsdruk is veel groter. Berlijn is in zekere zin de hoofdstad van de wereld omdat alle spanningen er sterk geconcentreerd samenkomen. Daarom is het een goede standplaats om te schrijven."

"Als je vergelijkt met de stukken die in West-Duitsland geschreven worden, dan zijn dat toch veelal zelfspiegelingen van het theater en het publiek. Het publiek herkent zich op de scène en daarop berust het succes, wat natuurlijk niets met werking te maken heeft."

"Daarom is de DDR een beter theaterland. En is het ook moeilijker iets te publiceren of op de scène te brengen: de werking is namelijk veel groter. Vandaar ook die angst van de overheid voor het theater."

Het is dus geen utopie dat het theater een effect heeft?

"Dat is geen utopie."

Hoe ver gaat die werking?

"Wanneer in aanwezigheid van vijfhonderd of achthonderd mensen op de scène bepaalde dingen gezegd worden, dan bestaan ze en bestaat de mogelijkheid ze uit te spreken. Dan kan je niet meer terug."

Brecht als filter

U zegt dat de DDR een beter theaterland is. Verklaart dat het succes in het Westen van enkele Oostduitse regisseurs: Karge/Langhoff, Gosch...?

"Dat heeft te maken met een invloed van Brecht op het theater in de DDR. Brecht functioneerde zowat als een zuiveringsinstallatie die al wat overbodig was gefilterd heeft. Daardoor zit er veel meer methode in het DDR-theater. In de Bondsrepubliek is er veeleer sprake van 'stijlen', iedere regisseur houdt er zijn eigen methode op na. In de DDR had je met Brecht een bindende methodische basis, waarvan je later kan afstappen natuurlijk. Brecht had een functie zoals bijvoorbeeld Lessing in de achttiende eeuw."

De angst voor verandering

U bent één van de zwartgalligste auteurs van deze tijd en toch schrijft u: "de eerste gestalte van de hoop is de vrees, de eerste verschijningsvorm van het nieuwe de verschrikking". Hoe gaat dat samen?

"Dat is zo algemeen geformuleerd dat het nog altijd klopt. Het is bijna een platitude. Altijd is er de angst voor verandering. In de politiek is men bang voor omwentelingen, als individu ben je bang om te sterven, om ziek te worden. Dat zijn allemaal veranderingen. En elke verandering is bezet met hoop en met vrees. Het kan een positieve verandering zijn of een negatieve. En de eerste reactie, de eerste verwachting van toekomst is altijd angst, omdat je niet weet wat daarvan wordt."

Geweld speelt in al uw stukken een belangrijke rol, niet alleen thematisch, ook in de taal. Ik heb de indruk dat u graag oude wonden weer openrijt. Vooral in de stukken over de Duitse geschiedenis en het fascisme, 'Die Schlacht', 'Germania Tod in Berlin', 'Leben Gundlings Friedrich von Preussen Lessings Schlaf Traum Schrei'. Moeten die wonden open gehouden worden. Wat heeft dat voor nut?

"De vraag wat voor nut dat heeft, kan je je als schrijver niet stellen. Ik kan ze mij tenminste niet stellen. Het heeft zeker met een obsessie te maken, maar je kan ook niet schrijven zonder een obsessie."

Verkommenes Ufer (Schauspielhaus Bochum) — Foto Thomas Eichhorn